

EVLİ KADIN, ÇALIŞMA YAŞAMI VE NORMATİF ÖNCELİK SORUNU

GİRİŞ

Hiç bir toplumsal kurumun toplum içinde kendi başına bir varlık olmaması, aralarında karşılıklı bir bağımlılık ve birbirini etkileme türü bir ilişki biçimini barındırmasını zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda, karşılıklı bağımlılık ve etkileşme aile ve ekonomi kurumları için de geçerli olmaktadır¹.

Çağımızda aile yapısında, eşler arasındaki ilişkilerde, özellikle kadının rollerine ilişkin değişimler giderek hızlanmıştır. Bu değişimlerden bağımsız olamayacağı düşünülen, kadınların iş gücüne katılımı ise, konuyla ilgilenenlerin dikkatini aile ve ekonomi kurumları arasındaki ilişkilere çekmiştir².

Ekonomik aktivitenin (iş) en önde gelen özelliği topluluk içinde aileye sosyal statü ve ekonomik kaynak sağlamasıdır. Buna karşılık 'iş' ise aile örgütlenmesi ve aktiviteleri üzerine bir takım dışsal zorlamalar getirebilmekte ve en genelde bunlar çalışma programı kaynaklı olmaktadır³. Bu nedenle işin ve iş zamanının belirli modelleri (ya da beklentileri) ailenin bireyden beklentileri ile çatışabilmektedir. Bunun en somut görünümü ise eşlerin her ikisinin de çalıştığı ailelerde, çalışan kadına özgü olarak aileye ve çalışma yaşamına ait roller arasındaki çatışmada ortaya çıkabilmektedir. Bireyin, toplumda kabul gören kurallara veya normlara uygun olarak, işgal ettiği statüleri temelinde oynaması gereken rollerinin karşılıklı beklentiler içermesi⁴ nedeniyle, sözü edilen çatışmanın başlıca sebebi toplumların cinsiyet rolleri temelinde oluşturdukları beklenti ve değerler ile çalışma yaşamı rollerine ilişkin olanların birbirleriyle uyumsuzluğudur. Toplumdaki egemen değerlerin de erkeklerin evin dışında bir işte çalışarak evin geçimini sağlaması, kadınların ise evde kalarak erkeğin çalışma potansiyeline işlerlik kazandırıp bunu eve ve çocuklara aktarmasını talep eder olması,

¹T. Parsons, The Social System, The Free Press, New York - 1964, s: 26 - 27

² Kadın Bakış Açısından 1980' ler Türkiye'sinde Kadın, Der: Ş. Tekeli, İletişim Yay., İst. - 1990; Türkiye'de Kadın Olgusu, Der.: N. Arat, Say Yay., İst. - 1992; Türkiye'de Kadınlar, M. Koray, T.S.E.S.A. Vakfı Yay.; Bağımsız İş Yeri Sahibi Kadınların Aile Ve İş İlişkileri, T.C. Bşb. K.S.H.M. Yay., Ank. - 1993; Women's Attitudes Towards Work, S. Dex, Mac Millan Press, London - 1988; The Economics of Women, Men And Work, F.D. Blau, Prentice Hall Inc., USA - 1986, Dual - Career Families, Rapoport and Rapoport, M.R. and Comp. Ltd., London - 1976; More Equal Than Others, R. Hertz, C.P. Ltd., USA - 1986

³ R. A. Rothman, Working - Sociological Perspectives, Prentice Hall Inc., USA - 1987 , s: 329

⁴ M. M. Poloma, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Çev.: H. Erbaş, Gündoğan Yay., Ankara - 1993, s: 151

kadının sözü edilen zıtlaşan değerler bazında her iki rol alanına ilişkin (aile ve çalışma yaşamı) normatif öncelik sorununu yaşama olasılığını arttırmaktadır.

Normatif Öncelik Sorunu ve Çalışan Evli Kadın

Kadınların çalışma kararını, evlenme ve çocuk sahibi olma kararlarıyla birlikte vermeleri, her iki alanı da beraber yürütme öngörüsüyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu öngörü evlenmeden önce çalışmaya başlayan kadınlar için de geçerlidir. Aile ile iş arasında bir seçim gündeme geldiğinde ise, bu gruptakilerin seçiminin genelde meslek ve kariyerden yana olduğu görülmüştür⁵. Bu seçimin yapılmasında, kadının evliliğe dayalı bir kimlik oluşturmasından ziyade, toplumda daha fonksiyonel görülmesine imkan veren meslek ve işleri aramasının, dolayısıyla da bu yolla toplumda bir kimlik sahibi olmasını sağlayan bir takım yeni norm, değer ve fikirlerle tanışmasının payı büyüktür. Daha açık söylemek gerekirse, “*bu kararı veren kadınlar için iş veya meslekteki kariyer, kendini gerçekleştirme yolu olarak evlilikten daha da önem kazanabilmektedir*”⁶. Fakat seçimlerini bu yönde kullanan kadınların, her iki alanı birlikte yürütme kararını verenlere göre çok daha küçük bir oranda kalmaları şaşırtıcı olmamalıdır. Bu nedenle de milyonlarca kadının bir yandan mesleki açıdan üzerlerine aldıkları sorumlulukları yerine getirmeye, kendi sosyal ve ekonomik fonksiyonlularını ispatlamaya, bir yandan da ailelerine ilişkin sorumluluklarını aksatmamaya, her ikisini birlikte yürütüp birleşmezi birleştirmeye çalıştıklarını söylemek hatalı olmayacaktır.

‘Evli / çalışan kadın gerçeği’ ile karşı karşıya gelen bu aşamada sözü edilen gerçeğin içinde kadının birbirinden çok farklı ve birbirine rakip iki ayrı alanın görev, sorumluluk, talep ve beklentilerini uzlaştırma çabası yatmaktadır. Adı geçen kadınlar “evin bireyin kişiliğini biçimlendiren en önemli öğelerden biri olduğunun farkındadırlar. Kocalarını sevmekte ve çocuklarının çok iyi yetişmesini istemektedirler. Fakat aynı zamanda evin dışında, yararlı bir amaç için akıllarını kullanacakları bir disiplinde çalışma kapasitelerinin olduğunun da farkındadırlar. Ama bunların hepsinin üstesinden nasıl gelip hem iyi bir eş, anne, ev kadını hem de iyi bir iş / meslek kadını olacaklarını ise bilmemektedirler”⁷. Bu tür bir ikilem kadınlara ilişkin normatif öncelik sorununun varlığını kanıtlamaktadır.

Eşi ile çocuklardan oluşan bir aileye ve bir işe / mesleğe sahip kadınlar tarafından yaşanıldığı varsayılan normatif öncelik sorunu, “iki farklı aktivite sisteminin beklentilerinin altında yatan değerlerin birbirine zıt olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır: Çalışan kadınlardan aynı zaman dilimleri içinde, normatif olarak beklenen önceliği ailelerine vermeleri istenildiği gibi, kendi iş / mesleklerine de o

⁵ R. Goffee, R. Scase, Kadınlar İş Başında, Çev.: A. Fethi, Eti Ktb., İstanbul - 1992, s: 18

⁶ R. Goffee, R. Scase, a.g.e., s: 19

⁷ A. Montagu, The Natural Superiority of Women, Collier - Mac Millan Ltd., London - 1970, s: 184

alanın değerleri doğrultusunda bağlanmaları beklenilmektedir”⁸.

Çalışan evli kadınların eve ve işe ait rollerini yerine getirme sürecinde yaşadıkları öngörülen normatif öncelik sorunu, bu iki alana ait “*normatif beklentilerin çatışmasıdır ve normatif konsensusun boşluğunda ya da normatif bir istikrarsızlık durumunda daha da keskinleşebilmektedir*”⁹. Çalışan kadının sahip olduğu aile ve iş alanlarına ait statülerin rol setlerindeki kişilerin, kadının rollerine ilişkin normatif beklentileri, bir gerginlik yaratma potansiyeline sahiptir. Sözü edilen aktivite sistemlerinden bir tanesi, normatif olarak diğerlerine atfedilmiş olan zaman ve eforu, statüsünü işgal edenden talep ettiğinde, birey Merton anlamında bu statüyü, zamanı ve eforu talep edilen statüye bağlantılandırmakta (status articulation) zorlanacak ve bir normatif öncelik sorunu yaşayacaktır¹⁰. İki aktivite sistemi arasında yapılması gerekli bir seçim söz konusu olduğunda, seçim kültürel bir kalıba göre yapılmaktadır. Bu ise kadının önceliği ailesine vermesi gerektiği üzerine olan mevcut geleneksel kültür kalıplarının egemenliği (cultural mandate) doğrultusunda olmaktadır. Kadın çalıştığında onun önceliği ailesine vermesi beklenilmektedir¹¹. Fakat çalışan kadından aileye bu tür bir bağlılık beklendiğinde, bu durum mesleki alandaki bir gerginliğin kaynağı olacaktır. Çünkü kadının mesleki statüsü içinde yer alan rol setindeki bireyler de kadının yükümlülüklerini yerine getirememesi nedeniyle rahatsız olacaklar ve bu kadına da yansıtacaktır¹². Bu yansıma ise rol çatışması olarak ortaya çıkmaktadır. Kadının tercihinin iş / meslek alanı olması durumunda ise aynı tür rahatsızlık ailede yaşanacak; kadının rol setini oluşturanlar aynı gerginlik durumunu yaşayacak ve kadına bunu yansıtacaklardır. Bu bağlamda ortaya çıkan çatışma, bireysel temelde görünmekle birlikte kadının kendisinin değil, bir aktör olarak kadının bağımlılığı üzerinde taleplerde bulunan iki aktivite sisteminin çatışmasıdır¹³. Bu aktivite sistemlerinin talepleri ise toplumun gelişme dönemlerinde özellikle de hem ‘yeni’ hem de ‘eski’ toplumsal norm ve değerlerin birarada bulunduğu, normatif bir belirsizlik durumunda daha da çatışabilmekte ve kadın sıklıkla normatif öncelik sorununu yaşayabilmektedir.

Rol Çatışması ve Normatif Öncelik Sorunu

Toplumda sözü edilen normatif bir belirsizlik durumu ile kadına ilişkin görev ve sorumluluklarda birbirine denk düşmeyen değer ile tutumların varlığı, farklı aktivite alanları arasında bir soruna sebep olduğu gibi, kadının ayrı ayrı sahip olduğu statülerin rol setlerindeki rollerin de (kadının) rolünün uygun davranışına ilişkin farklı ve bazen çatışan beklentilere sahip olmalarının da nedenidir. Kadının farklı rol setlerinde yer

⁸ R. L. Coser, G. Rokoff, ‘Women In The Occupational World: Social Disruption And Conflict’, The Family: It’ s Structures And Functions, Mac Millan Press, USA - 1974, s: 493

⁹ R. L. Coser, G. Rokoff, a.g.e., s: 493

¹⁰ R. L. Coser, G. Rokoff, a.g.e., s: 494

¹¹ R. L. Coser, G. Rokoff, a.g.e., s: 493

¹² R. L. Coser, G. Rokoff, a.g.e., s: 493

¹³ R. L. Coser, G. Rokoff, a.g.e., s: 494

alanların, ondan farklı sosyal pozisyonlarla, farklı kültürlenme sonucu birbirinden farklı çıkar, değer ve tutumlara sahip olmaları, bu tip istikrarsızlık gösteren toplumlarda bu alanda çatışan beklentilerde bulunmalarına imkan vermektedir.

Buraya kadar söylenenler kısaca değerlendirilecek olursa ortaya çıkan durum şudur: Kadınların 'geleneksel' olarak betimlenen aile rollerinin, toplumda yerleşik norm ve değerlerce desteklenmesi, onları 'vazgeçilmez' yapmakta ve başlıca sorumluluklar şeklinde görülmesini sağlamaktadır. Fakat toplumda yaşanan değişmelere paralel yeni rollerin talep edilmesiyle, kadınların da bu talep içinde yer alması kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçle birlikte bireyler, özelde de kadınlar, toplum içinde yeterince tanımlanmamış ve oynanmalarına ilişkin belirli beklentilerin yapılaşmamış olduğu¹⁴ rolleri oynamak durumuyla karşı karşıya kalmışlardır.

Toplumda kişilerin işgal ettikleri statüleri temelinde oynamaları istenilen rollerin, (bireyden) beklenen örgütlü aktiviteler ve tutumlar setinden oluştuğu, bu beklentilerin kişinin bireysel deneyimleri ile kültürde bulunan uygun davranışa ilişkin idealler yoluyla ortaya çıktığı kabul edilirse¹⁵, bunun yapılaşmamış ya da yeterince tanımlanmamış durumların birey için oldukça gerginlik verici olacağı tahmin edilebilir. Adı geçen durumun uzantısı olarak, 'yeni' ortaya çıkan rollere ilişkin değerler ve normların, kişilerin daha önceki statü ve rollerine ilişkin norm ve değerlerle uyumuna durumu da aynı gerginliğe yol açacaktır. Bunun en güzel örneğini ise evli ve çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Bu örnekte görünen çatışma, statüleri bir bireyin işgal etmesi nedeniyle bireysel düzeyde görünmekle birlikte, statülerin kurumsal bir aktivite sistemi içinde yer almasıyla birlikte aslında bu, iki aktivite sistemi arasındaki bir çatışma olmakta ve birey açısından normatif öncelik sorunu toplum açısından bir toplumsal yapı sorununu gündeme getirmektedir. Bu noktayı özellikle vurgulayan Merton' a göre, bireyin farklı statülerini bağlantılandırma noktasında yaşadığı varsayılan rol çatışması, bireyin statüsünde yer alanların, bireyden hem çatışan taleplerde bulunmaları hem de bireyin ister istemez bunlardan birine ya da her ikisine tam anlamıyla yanıt verememesi sonucunda bir gerginliğe yol açması nedeniyle yapısal bir sorundur¹⁶. Bu tür gerginliklerin, yaşandıkları alana göre değişen makro ve mikro boyuttaki sonuçlara sahipliği de yine aslında sorunun toplumsal yapı kaynaklı olduğunun bir göstergesidir. Örneğin, kadına ilişkin sözü edilen normatif öncelik sorunu ve sonrasında yaşanan çatışmayla aile ve çalışma ortamında yaşanan sosyal huzursuzluklar sonucu, iki aktivite sistemine ilişkin değer ve tutumlar, kadınların aile dışı rollere ilişkin seçimlerini kısıtlamaları, mesleklerin de kadının mesleki doğrultuda cinsiyet temelinde

¹⁴ N. Çelebi, Bağımsız İş Yeri Sahibi Kadınların Aile ve İş İlişkileri, T. C. Başb., Kadın ve Sosyal Hizmetler Müst. Yay., Ankara - 1993, s: 17

¹⁵ E. W. Burgen, H. J. Locke, The Family From Traditional to Companionship, D. Van Nostrand Comp., USA - 1971, s: 236

¹⁶ R. Merton, Social Theory And Social Structure, The Free Press, New York - 1968, s: 425

kabul edilmesine yönelik sınırlandırmaları nedeniyle olduğu gibi korunmakta¹⁷ ve kadınların kendileri için temel önceliğin 'aile' olduğu şeklindeki kültürel kalıp varlığını sürdürmektedir.

Bu makaleye konu olan araştırmada¹⁸ çalışan kadınların, geleneksel olarak onlara atfedilen annelik, ev kadınlığı gibi roller ile, çalışma yaşamının kendilerine kazandırdığı iş rolü arasında yaşadıkları varsayılan normatif öncelik sorununun, ücretli profesyonel meslek sahibi kadınlar ile masa başı iş yapan memur kadınlar temelinde karşılaştırılması amaçlanmıştır. İlk grup, yaptığı işin öğrenimini görmüş ve bir fakülteden mezun olmuş, herhangi bir özel ya da kamu sektöründe belirli saatler içinde bir ücret karşılığı uzman olarak çalışan meslek sahibi kadınlardır (ücretli profesyonel meslek sahipleri). İkinci grup ise, herhangi bir uzmanlık gerektiren mesleğe sahip olmayan, daha alt düzeyde öğrenim görmüş ve 'masa başı iş' denilen bir görev tanımına sahip, yine belirli saatlerde ve belirli bir ücret karşılığı çalışan kadınlardır. Bu karşılaştırma, gelir getirici bir işi / mesleği olan tüm kadınlar için geçerli olduğu varsayılan fakat bu işin ve mesleğin çalışma programı doğrultusunda kadından talep ettikleri ile kadının aldığı öğrenim ve bu çerçevede geliştirdiği değer, tutum ve davranışları yönünde, yaşadığı normatif öncelik sorununun nedenleri ile onu algılama düzeyinde bir farklılık olabileceği yönündeki kabullenme doğrultusunda yapılmıştır.

Toplumsal kökenleri bazında doğum yerleri (kent, ilçe, köy) çok farklılık göstermeyen kadınların, babalarının doğum yerleri ve sahip oldukları meslekler / işler açısından küçük de olsa anlamlı bir farklılık göstermesinin, özellikle profesyonel meslek sahibi kadınların, mesleki formasyona yönelmelerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir. Tümü üniversite mezunu olan profesyonel meslek sahibi kadınların tersine (%100), memur kadınların çoğunluğu lise mezunudur (%70). Fakat her iki gruptaki kadınlar da memur, esnaf, zanaatkar olan babaların çocuklarıdır. Tamamına yakınının annesi ev kadını olup (%80 - %94), kendileri için ideal bir anne kompozisyonu çizmektedir. Kendilerini ideal bir anne olarak kabul etmeme oranı memur kadınlarda daha yüksek olmasına, buna karşın öğrenim ve uzmanlaşma sürecinde yeniden sosyalleşen profesyonel meslek sahibi kadınların durumu daha rasyonel değerlendirmelerine rağmen, her iki meslek grubu kadın için çocuk ve annelik çok önemli olup, tutumlarıyla da bunu desteklemektedirler. Buna paralel olarak, her iki grupta da çocuk bakımı ve çocuğa ilişkin işlerin hemen hemen tüm sorumluluğu kadınların üzerindedir. Eşler sadece, çocuklarla birlikte olma ve onları gezdirme gibi işlerde kadınlarla sorumluluğu paylaşmaktadırlar.

Her iki gruptaki çalışan kadınlara iş / mesleklerinde mi, yoksa anne - eş - ev kadınlığında mı daha başarılı olmanın, onları mutlu edip bundan tatmin olacakları sorulduğunda, çalışan kadınların tümünün yaklaşık %60' ı, 'her ikisinde de' yanıtını

¹⁷ R. Merton, 'The Role - Set: Problems In Sociological Theory', Sociological Theory, A Book of Readings, Edit by: L. A. Coser, B. Rosenberg, The Mac Millan Comp., London - 1969, s: 495

¹⁸ Veriler 1994 - 1995 öğretim yılında doktora tezi olarak hazırlanan "Çalışan Evli Kadınlar İçin Normatif Öncelik Sorunu (İzmir Örneği)" adlı çalışmadan alınmıştır.

vermişlerdir. Bu yanıtı veren kadınlar, her iki alandan yalnızca birisinde başarılı olmanın kendilerini mutsuz edeceğini belirtmişlerdir. Kendilerini 'mükemmeliyetçi' şeklinde değerlendiren kadınlar aslında her iki rol alanının görev ve yükümlülüklerinden kendilerini sorumlu saymaları nedeniyle, bu tür bir yanıt olağan kabul etmektedirler.

Çalışan kadınların geleneksel olarak onlara atfedilen rollerine bakış açısı ve değerlendirmelerinde sahip oldukları öğrenim düzeyi ile iş / meslekteki farklılıklara paralel ayrımlar ortaya çıkmakla beraber, çalışan kadınların çalışma rollerini diğer rolleriyle birleştirdikleri, geleneksel rollerinden vazgeçmeyip bir rol genişlemesi oluşturdukları gözlenmiştir.

Oluşturulan rol genişlemesi içinde yer alan rollerin temelde birbirinden çok farklı beklentiler ve değerler dizgesine sahip alanlara ait olması, rollerin kendilerini yerine getirecek olan bireyden birbiriyle zıtlaşan bir takım isteklerde bulunmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda kadınların sahip oldukları işlerin / mesleklerin niteliklerine bakıldığında, memur grubunda çalışan kadınların her hangi bir mesleğin formasyonunu almadığı, belirli saatler (tam gün) arasında ve belirli bir ücret karşılığında, 'masa başı iş' şeklinde de tanımlanan işlerle uğraştıkları görülmektedir. Kariyer yapma ya da yükselme olanaklarının hemen hemen hiç olmadığı veya çok düşük olduğu bu tip işler, mesai saatleri içinde yapılan ve kadından ekstra bir zaman talep etmeyen bir niteliğe sahiptirler. Formasyonunu aldıkları mesleği yapan profesyonel meslek sahibi kadınlar ise yine belirli saatler arasında ve belirli bir ücret karşılığında çalışmakla beraber, yerine getirdikleri mesleklerin tanımı gereği kariyer yapmaya açık ve kadından ekstra bir zaman talep eden işlerle uğraşmaktadırlar. Çoğunun sahip olduğu mesleğin toplumda 'erkek mesleği' olarak kabul gören mühendislik, doktorluk gibi alanlarda bulunması ise işlerini daha da zorlaştırmakta ve kendilerini meseleklerinde kabul ettirebilmek için erkek meslektaşlarıyla rekabete girmeye zorlamaktadır. Memur grubundakilerin aksine evde çalışma gibi bir durumla karşı karşıya kalmaları ise, onların her iki rol alanı arasındaki zaman ve enerjiyi paylaştırmada daha çok zorlanmalarına neden olmaktadır.

Kadının çalışma yaşamına girmesiyle birlikte üstlendiği çalışma rolü ve ona bağlantılandırılmış rol setlerini işgal edenlerin kadından beklentileri, rasyonel bir tarzda biçimlenmiş, belirli saatler ve çalışma programını ve buna ilişkin düzenlenmiş ve kabul gören normatif bir değerler dizgesi çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde kadının aileye ilişkin rollerinin de rol setlerini oluşturanlar, buna ilişkin bir normatif değerler dizgesi çerçevesinde kadından bir takım beklentilere sahiptirler. Ancak kadının her iki rol alanında oynaması gerekli rolleri birleştirip bir rol genişlemesine gitmek istemesi, temelde birbirinden çok farklı değerler dizgesine ve beklentilere sahip bu rol alanlarına ilişkin kadının normatif öncelik sorunu yaşamasına neden olmaktadır.

Çalışan kadınların yaşadığı normatif öncelik sorununun ortaya çıkma nedenleri incelendiğinde ise meslek grubu temelinde profesyonel meslek sahibi kadınlar ile memur kadınlar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Profesyonel meslek sahibi kadınların daha belirgin bir şekilde çalışmaya istekli olmaları ve çalışmayı bırakmama yönünde daha kesin bir tutum geliştirmeleri yanında, çalışmanın öncelikli nedeni konusunda da

memur kadınlardan farklı görüş bildirdikleri saptanmıştır. Memur kadınlar için çalışmanın öncelikli nedeni gelir elde etmek olurken, profesyonel meslek sahiplerinde bu ikinci sırada yer almakta; ilk neden mesleki doyum şeklinde ifade edilmektedir (%60). Memur kadınların, meslek sahibi kadınların tersine özellikle kent yaşamı içinde aile bütçesine bir katkıda bulunma zorunluluğu ile çalışmaya başlamaları, onların bu rolü içselleştirmesini güçleştiren bir etkiye sahip olmaktadır (%33). Profesyonel meslek sahiplerinin ise yüksek öğrenim görme isteği ile birlikte ortaya çıkan mesleği icra etme tercihi, onların bu rolü öğrenimleri boyunca yavaş da olsa içselleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu paralelde ortaya çıkan görünüm ise çalışan kadınların yerine getirdikleri temelde iki alana (aile - iş) ait rollerden birine, diğerine göre kendilerini daha yakın hissetmeleridir. Başka bir deyişle, profesyonel meslek sahibi kadınlar, üzerlerinden atamadıkları geleneksel rollerini yerine getirirken, meslek rollerini ikinci plana atmamak için bir çaba harcama noktasında, öncelik sorunu yaşar görünürken, memur kadınlar daha yoğun olarak içselleştirdikleri geleneksel rollerini, çalışırken ihmal etmeme noktasında bir öncelik sorunu yaşamaktadırlar. Bu bağlamda her iki grubun işe / mesleğe verdikleri önemin farklılık taşıması ve profesyonel meslek sahibi kadınlar için mesleki hedef ile planların daima gündemde olması (başarılısın ya da başarılmasın), onların yaşadığı öncelik sorununun yoğunluğunu arttırmaktadır.

SONUÇ

Görüldüğü üzere aile yaşamına ilişkin rollerin, kadınlar için daima olmasa da çoğu zaman 'vazgeçilmez' şeklinde görülmesi, kent kökenli ve uzman bir meslek sahibi kadınlar için daha yoğun olarak öncelik sorununa sebep olmakla birlikte, çalışan kadınların tümü için geçerli bir normatif öncelik sorununa süreklilik kazandırmaktadır. Çalışan kadının kendi toplumsal rollerinin sayısını toplumsal karmaşıklıkmaya paralel olarak arttırmasına rağmen, kendi statüsü çerçevesinde yer alanlar ile genelde kültürel temelli değerlerin, onun için aile ve evlilik rollerini vazgeçilmez kılması, çalışma yaşamına girse bile toplumsal rollerinin önceliği konusunda kesin bir sıralama yapmasını güçleştirmektedir. Bu görünüm altında son olarak, ailenin ve geleneksel rollerin önemini hala korumasının, kadının çalışma yaşamına girişine engel olmasa bile çalışma yaşamını sürdürmedeki güçlüklerin ve (normatif) öncelik sorunu yaşama olasılığını arttıracakları ifade edilebilir. Ancak burada belirtilmesi gerekli en önemli nokta, çalışan kadının yaşadığı normatif öncelik sorununun, asla bireysel bir düzlemde değerlendirilmemesidir. Bireylerin oynadıkları rollerin sosyal kalıplar şeklinde tanımlanan statülere ilişkin olması nedeniyle, yaşanan normatif öncelik sorunu ve rol çatışmasının sosyal sonuçlarının da bulunması adı geçen olgunun toplumsal düzlemde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu değerlendirmenin hem aile hem de toplum temelinde düzenlemelerin oluşmasına ve özellikle de toplum bazında çalışan kadına ilişkin bakış açısıyla, değişen değer ve tutumlarla eşzamanlı olarak kurumsal ve örgütsel düzeyde (çalışan kadına dair) sosyal politikaların üretilmesine yardımcı olma olasılığı ise, konuyla ilgilenenler için her zaman bir umut kaynağı olacaktır.

Tablo 1: Meslek Grubuna Göre Babaların Doğum Yeri

Meslek Grubu	Kent	İlçe	Köy	Bilmiyor	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	20 - 40.00	27 - 54.00	2 - 4.00	1 - 2.00	50 - 100.00
Memurlar	26 - 52.00	20 - 40.00	2 - 4.00	2 - 4.00	50 - 100.00
TOPLAM	46 - 46.00	47 - 47.00	4 - 4.00	3 - 3.00	100 - 100.00

Tablo 2: Meslek Grubuna Göre Öğrenim Durumu

Meslek Grubu	Lise	Meslek / Teknik okul	Üniversite	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	0	0	50 - 100.00	50 - 100.00
Memurlar	35 - 70.00	10 - 20.00	5 - 10.00	50 - 100.00
TOPLAM	35 - 35.00	10 - 10.00	55 - 55.00	100 - 100.00

Tablo 3: Meslek Grubuna Göre Babaların Mesleki Durumu

Meslek Grubu	Mesleki Durumu						TOPLAM
	Çiftçi	Esnaf / Zanaatkar	Memur	İşçi	Profesyonel Meslek	Diğer	
Ücretli Profesyoneller	3 6.00	11 22.00	23 46.00	4 8.00	9 18.00	0	50 100.00
Memurlar	5 10.00	17 34.00	17 34.00	10 20.00	0	1 2.00	50 100.00
TOPLAM	8 8.00	28 28.00	40 40.00	14 14.00	9 9.00	1 1.00	100 100.00

Tablo 4: Meslek Grubuna Göre Eş ile Olan İşbölümü

Meslek Grubu	Evet, işbölümü var	Hayır, işbölümü yok	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	31 - 62.00	19 - 38.00	50 - 100.00
Memurlar	29 - 58.00	21 - 42.00	50 - 100.00
TOPLAM	60 - 60.00	40 - 40.00	100 - 100.00

Evli Kadın, Çalışma Yaşamı ve Normatif Öncelik Sorunu

Tablo 5: Meslek Grubuna Göre Çalışma Nedeni

Meslek Grubu	Ev bütçesine katkı	Mesleki doyum	Herikisi	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	0	33 - 66.00	17 - 34.00	50 - 100.00
Memurlar	44 - 88.00	0	6 - 12.00	50 - 100.00
TOPLAM	44 - 88.00	33 - 33.00	23 - 23.00	100 - 100.00

Tablo 6: Meslek Grubuna Göre Çalışma Saatleri Dağılımı

Meslek Grubu	8. 30 - 17. 30	9. 30 - 16. 30	8. 00 - 16. 30	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	20 - 40.00	4 - 8.00	26 - 52.00	50 - 100.00
Memurlar	45 - 90.00	0	5 - 10.00	50 - 100.00
TOPLAM	65 - 65.00	4 - 4.00	31 - 31.00	100 - 100.00

Tablo 7: Meslek Grubuna Göre İşten İzin Alma Durumu

Meslek Grubu	Evet, istediğim zaman	Evet, ama çok acil durumlarda	Hayır	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	21 - 42.00	27 - 54.00	2 - 4.00	50 - 100.00
Memurlar	23 - 46.00	22 - 44.00	5 - 10.00	50 - 100.00
TOPLAM	44 - 44.00	49 - 49.00	7 - 7.00	100 - 100.00

Tablo 8: Meslek Grubuna Göre Evde Çalışmanın Sorun Oluşturma Durumu

Meslek Grubu	Evet, çoğunlukla	Hayır	Bazen	TOPLAM
Ücretli Profesyoneller	30 - 68.18	14 - 31.82	0	44 - 100.00
Memurlar	1 - 20.00	3 - 60.00	1 - 20.00	5 - 100.00
TOPLAM	31 - 68.27	17 - 34.69	1 - 2.04	49 - 100.00

Aylin Ok Nazlı